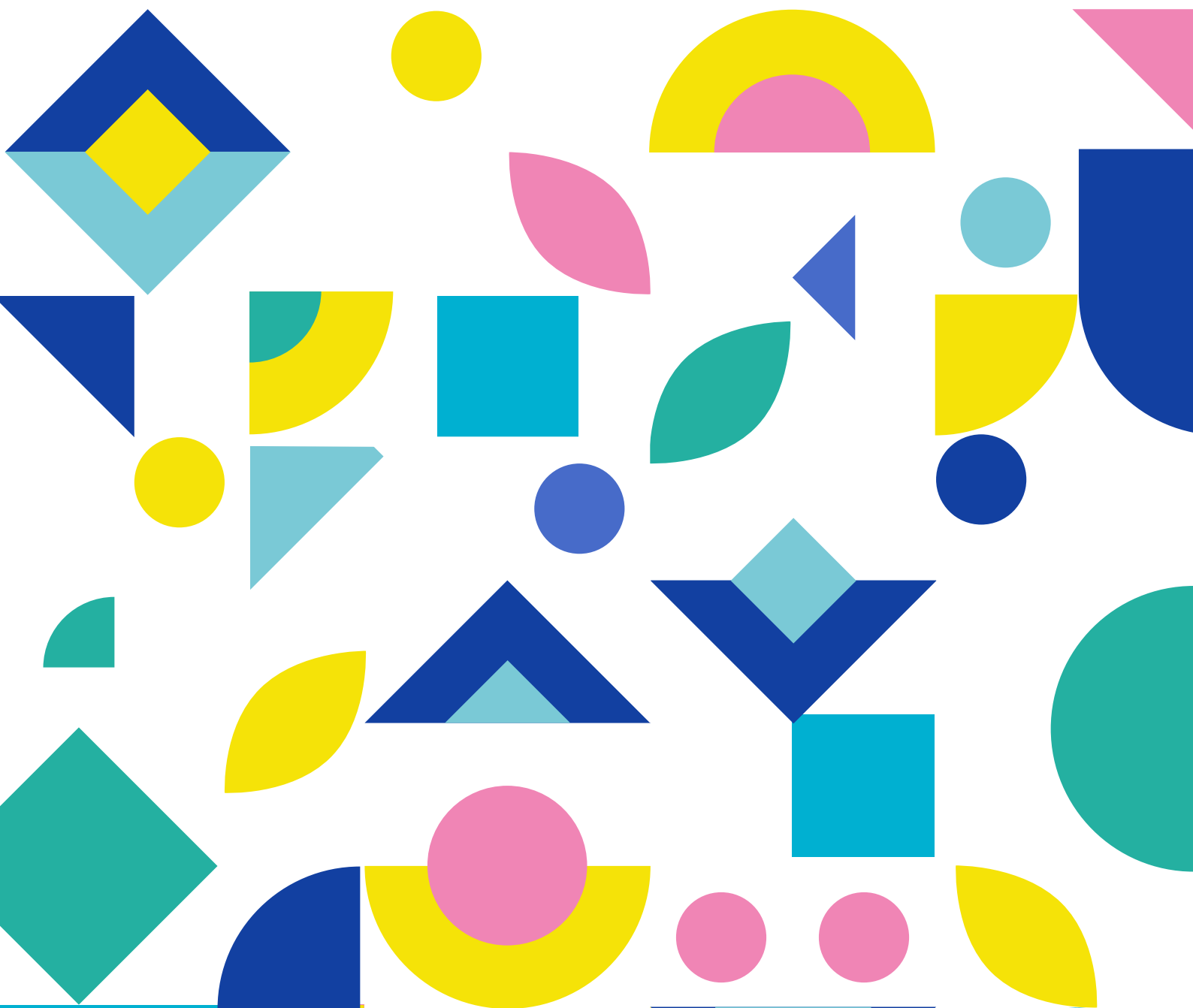

NEURODIVERSITY

РЕЧНИК

Съфинансирано от
Европейския съюз

Съфинансирано от
Европейския съюз

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз, не може да се търси отговорност от Комисията за всяка употреба, която може да бъде използвана за информацията, съдържаща се в нея.

РЕЧНИК

УВРЕЖДАНИЯ НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ – ПРЕГЛЕД, ИЗХОЖДАЙКИ ОТ РАМКата НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ

Общият преглед на уврежданията е необходим за разбирането на невроразнообразието. Уврежданията спадат и към медицински, и към социални модели, които ще бъдат описани в документа. Невроразнообразието се основава на социалния модел.

В различните контексти се използват различни определения на уврежданията. В Ирландия например, както е посочено от Националния орган за хората с увреждания, едно от определенията е описано по следния начин:

Преброяването на населението през 2011 г., както и други официални проучвания, използват следното определение за увреждане:
Лице с едно или повече от следните дълготрайни състояния или затруднения:

- 01.** Слепота или тежко увреждане на зрението
- 02.** Глухота или тежко увреждане на слуха
- 03.** Интелектуално увреждане
- 04.** Трудности с ученето, запомнянето или концентрацията
- 05.** Затруднения с основни физически дейности
- 06.** Психологическо или емоционално състояние
- 07.** Усложнения при дишането, болка или друго хронично заболяване или състояние

<https://nda.ie/disability-overview/definitions/>

В международен план “Конвенцията за правата на хората с увреждания (КПХУ)” е договор за правата на човека, приет от Организацията на обединените нации през 2006 г. 1 КПХУ е от съществено значение за разбирането на трудовите права на хората с увреждания и в нея се използва социалният модел на увреждания.

Исторически погледнато, към уврежданията се е подхождало предимно по медицински начин. Медицинската теория предимно разглежда уврежданията от гледна точка на симптомите, вместо да взема предвид социалната, трудовата или физическата среда.

Организацията на обединените нации ни информира за културната специфика на уврежданията:

1 Вижте “КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВТА НА ЛИЦАТА С УВРЕЖДАНИЯ (КПИ), ЧЛЕН 27 - РАБОТА И ЗАЕТОСТ”

за допълнителна информация:

<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-27-work-and-employment.html>

Терминът ‘лица с увреждания’ се използва за всички лица с увреждания, включително тези, които имат дългосрочни физически, психически, интелектуални или сетивни увреждания, които във взаимодействие с различни бариери, свързани с околната среда и отношението, възпрепятстват тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото на равна основа с останалите.

Този минимален списък на лицата, които могат да претендират за защита по Конвенцията, обаче не изчерпва категориите увреждания, които попадат в него, нито има за цел да подкопава или да пречи на по-широките определения на уврежданията в националното законодателство (като лица с краткотрайни увреждания). Също така е важно да се отбележи, че лице с увреждания може да се счита за такова в едно общество или среда, но не и в друга. Това зависи от ролята, която се приема, че лицето заема в неговата или нейната общност. Възприетата реалност на увреждането зависи и от технологиите, културните съображения, помощните средства и услугите, налични в даденото общество.

https://www.un.org/esa/socdev/enable/faqs.htm#:~:text=The%20term%20persons%20with%20disabilities,in%20society%20on%20an%20equal_

Тази межкултурна осъзнатост е важна за създаването на проекта NEW. В различни степени хората с увреждания и невродивергентните хора са повлияни от своя национален и културен контекст.

УВРЕЖДАНЕ – МЕДИЦИНСКИ МОДЕЛ

- **Хората с увреждания са значително увредени от здравословното си състояние**
- **Дефицитите и аномалиите трябва да бъдат коригирани или излекувани**
- **Води до изключване от обществото, например от масовото образование и работните места**
- **Други хора, например обгрижващи лица, вземат повечето решения за хората с увреждания вместо тях**
- **Хората с увреждания се очаква да се интегрират в съществуващите системи и да сведат до минимум своите характеристики, за да се впишат**
- **Предполага, че уврежданията са рядкост**

УВРЕЖДАНЕ – СОЦИАЛЕН МОДЕЛ (ПРИБОЩАВАЩ И ДОПЪЛВАЩ НЕВРОРАЗНООБРАЗИЕТО)

- **Хората с увреждания са увредени от контекста, в който живеят**
- **Разглежда внимателно външната среда, включително работното място, вместо да възлага на лицето с увреждане прекомерна отговорност да се адаптира към предварително определен стандарт**
- **Универсалният дизайн свежда до минимум необходимостта хората с увреждания да декларират своите увреждания, тъй като изградените среди и цифровите такива позволяват по-пълноценно включване**
- **Не ограничава потенциала – насърчава кариерното развитие, вместо да се стреми само към заетост като крайна цел**
- **Дава възможност на хората с увреждания да говорят сами за себе си, а не да се говори вместо тях, например в ежедневието или при участие в обществената, социалната и културната политика**
- **Признава, че уврежданията са често срещани, макар и не често видими**

СПЕЦИФИЧНИ ОБУЧИТЕЛНИ РАЗЛИЧИЯ (СПО)

За разлика от коефициента на интелигентност, специфичните обучителни различия (СПО) се отнасят до състояния, които засягат трудности и различия в определени аспекти на ученето. Терминът обикновено включва такива състояния като дислексия, разстройство на координацията в развитието (диспраксия),

дефицит на вниманието и хиперактивност (ADHD), дискалкулия и дисграфия. (Можете да прочетете повече за термините “затруднения в ученето” и “различия в ученето” тук:

<https://smarts-ef.org/blog/learning-disabilities-learning-differences/>

НЕВРОДИВЕРГЕНТНОСТ, НЕВРОТИПИЧНОСТ И НЕВРОРАЗНООБРАЗИЕ

Джуди Сингър, австралийски социолог с аутизъм, публично въвежда термина “невроразнообразие” през 1998 г. при представянето на научните си изследвания

<https://www.autismawareness.com.au/aupdate/in-conversation-with-judy-singer#:~:text=She%20is%20noted%20for%20the,of%20early%20online%20Autistic%20egroups>

Първоначално Сингър използва термина, за да обозначи аутизма. Харви Блум обаче популяризира термина през 1998 г. в “The Atlantic

<https://specialisternefoundation.com/autism-neurodiversity/>

Определението за невроразнообразие се разширява от края на 90-те години на миналия век. Концепцията обхваща такива неврологични състояния като ADHD, аутизъм, дислексия и координация на развитието (диспраксия) като естествени, а не като нещо, което трябва да се лекува с медицински или други институции.

В този контекст “невро” се отнася до неврологията, т.е. нервната система и функционирането на мозъка.

- **Невродивергентен означава, че мисловните процеси и поведението на дадено лице страничат (отдалечават се или се различават) значително от това, което е определено медицински и в масовото общество като “нормално”.**
- **Невротипичен означава отсъствие на нетипични мисловни или поведенчески прояви, т.е. не “невродивергентен”! Това включва социално приемливо неврокогнитивно функциониране**
- **Невроразнообразието се отнася до вариациите на човешкия мозък през призмата на различията, а не на дефицитите или проблемите.**

Повече за аутизма можете да прочетете тук, в статията “Как да различим аутизма от обучителните затруднения”:

<https://www.additudemag.com/autism-learning-disability-symptoms/>

Човек може да се роди с невродивергентно състояние или състояния, или да ги придобие на по-късен етап от живота си, например в резултат на нараняване на главата или травма.

Можем да подобрим разбирането си за невроразнообразието, като го свържем с по-познатото понятие за биоразнообразие; вариациите са естествени в рамките на средата. Можете да прочетете повече за актуализираните разсъждения на Сингър за невроразнообразието тук:

<https://neurodiversity2.blogspot.com/p/what.html>

